

SEÇİMLERDE ELEKTRONİK OY KULLANMA

Melda AKIN *

Abstract

In this study, automation of elections and especially voting processes in Turkey is discussed. First, possible motivations for election automation like saving money, increasing the speed and efficiency of election-related tasks, increasing the speed of obtaining election results, improving the accuracy of election results, improving the ability to identify and prevent fraud, improving public confidence in the electoral process, demonstrating "high-tech" capabilities are considered. Next, social science issues like voter participation, voter access, the election process, voter information, deliberative democracy, and voter registration are discussed. It is concluded that with current computer ownership and internet access levels, Turkey is not ready for voting over internet. However, with careful planning using computerized voting systems at poll sites may be effective.

Key words: Election Automation, Internet Voting

.....

* Öğr.Gör. Dr., İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi.

Giriş

1999 yılında yapılan seçimlerde oyların sayılmasının bazı seçim bölgelerinde 48 saat sürmesi, seçmen kütüklerindeki düzensizlikler, seçmenlerin parmaklarının hala boyanır olması çok eleştirilmiş ve bazı köşe yazarları bilgisayar kullanılarak seçim yapılırsa bu tür sorunların yaşanmayacağını ileri sürmüşlerdi (Kalafat 1999).

Bu makalede halen kullanmakta olduğumuz oy kullanma sürecinin otomasyonunun nasıl yapılabileceği incelenmiştir. Makalenin ikinci bölümünde seçimlerin otomasyonu için öne sürülen gerekçeler incelenmiş, üçüncü bölümünde oy kullanma sistemlerinin sağlaması gereken ölçütler, dördüncü bölümde bilgisayarlı bir oy kullanma sisteminde karşılaşılabilecek sosyal sorunlar irdelenmiş ve sonuçlar beşinci bölümde verilmiştir.

Seçimlerin Otomasyonu İçin Öne Sürülen Gerekçeler

Teknolojinin ve özellikle bilgisayarların seçimde kullanılmasına yönelik otomasyon girişimlerinin doğru değerlendirilebilmesi için bu konuda öne sürülen gerekçelerin iyi anlaşılması gereklidir. Otomasyonun seçimle ilgili bütün sorunları çözemeyeceği açıktır. Otomasyonun gereksiz hatta yararsız olduğu durumlar da mevcuttur. Seçim sistemlerinin otomasyonu için bu güne kadar öne sürülen gerekçelerden bazıları aşağıda verilmiştir (Cranor ve Darnolf 2001; Saltman 1998:16):

- Tasarruf yapılması
- Seçimle ilgili görevlerin hızının ve veriminin artırılması
- Seçim sonuçlarının saptanma hızının artırılması

- Seçim sonuçlarının doğruluğunun artırılması
- Sahtekarlığın saptanması ve önlenmesi
- Seçim süreçlerine olan kamu güveninin artırılması
- İleri teknoloji becerilerinin gösterilmesi

Tasarruf Yapılması

Seçim otomasyonunun seçimle ilgili tasarruf sağlaması olası konulardan birisi personel maliyetlerinin azaltılmasıdır. Maliyet düşüşü, oy sayımının otomatik olarak yapılması ve seçimle ilgili diğer süreçlerin otomasyonu ile sağlanabilir. Buna ek olarak gelecekteki seçimlerde seçmenlere internet üzerinden evlerinden, iş yerlerinden ya da kamuya açık bilgisayarlardan oy kullanma olanağı tanınarak oy verme merkezlerin kurulması ile ilgili maliyetler de düşürülebilir.

Ancak otomasyonun gerçekten bir tasarruf sağlayıp sağlamayacağını anlamak için kapsamlı bir maliyet analizi yapılması gereklidir. Çünkü bu yeni oy kullanma sistemlerinde klasik seçimlerde bulunmayan yeni maliyet kalemleri vardır: Otomasyon, başlangıçta bilgisayar yazılımı ve donanımı için önemli bir yatırım ve seçim personelinin eğitimi ile seçmenlerin bilgilendirilmesi için harcamalar gerektirebilir. Bunun yanında bilgisayar ve bağlı cihazlarının düzenli bakımı ve periyodik olarak güncellenmesi ya da yenilenmesi ile sadece seçim günlerinde kullanılan bilgisayarların seçimler arasında güvenli bir şekilde saklanması ve taşınması ile ilgili maliyetler de göz önüne alınmalıdır.

Seçimle ilgili İşlemlerin Hızının ve Veriminin Arttırılması

Seçim sürecinin değişik aşamalarında her düzeydeki seçim kurulları büyük miktarda veriyi sıkışık zaman dilimlerinde işlemek zorunda kalmaktadır. Bu yüzden sağlanacak her iyileştirme daha sağlıklı bir sonuç elde edilmesine katkıda bulunacaktır. Seçimle ilgili işlemlerin hızını ve verimliliklerini arttırabilecek çeşitli araçlar vardır. Bu işlemlerden aşağıda sayılanları için teknolojik çözümler mevcuttur:

- Seçimin planlaması, yönetimi, bütçelenmesi ve kayıt tutulmasının otomasyonu,
- Seçim bölgelerinin belirlenmesi ve seçmenlerin sandık bazında listelere yerleştirilmesi
- Dilekçelerdeki imzaların doğrulanması ve sayılması
- Adaylara, partilere ve seçmenlere bilgi verilmesi
- Adayların seçim kampanyalarına yapılan katkıların ve harcamaların takibi ve raporlarının hazırlanması
- Seçmenlerin kaydedilmesi ve seçmen kartlarının üretilmesi
- Seçim merkezlerinde oy verme sırasında seçmenlerin kimliklerinin doğrulanması
- Normal seçim merkezlerinin dışında, örneğin gümrük kapılarında ve yurtdışında kullanılan oyların takibi ve sayılması
- Oyların kaydedilmesi, sayılması ve yerel sayım sonuçlarının merkezi sayım yerlerine taşınması
- Seçim sonuçlarının yayınlanması

Seçim Sonuçlarının Belirlenme Hızını Arttırılması

Seçim otomasyonu, oyların sayılması ve seçim sonuçlarının elde edilmesi için gerekli süreyi büyük oranda azaltabilir. Eğer seçmenler oylarını doğrudan bir bilgisayara girerlerse ya da oylar bilgisayarla sayılırsa sonuçların neredeyse hemen sandıklar kapandıktan sonra elde edilmesi mümkün olur. Oylar sandıklarda sayılmasa bile oy sayımının otomasyonu elle saymaya göre önemli oranda zamandan tasarruf sağlar.

Seçim Sonuçlarının Doğruluğunun Arttırılması

2000 yılı ABD başkanlık seçimlerinden sonraki tartışmalarının temelinde elle yapılan oy sayımlarının güvenilmez oluşu yatıyordu. Bir çok kişi sayımın makineler tarafında yapılması ile oy sayımında hangi oyun geçerli hangisinin geçersiz olacağı konusunda meydana gelen tutarsızlıkların giderilebileceğini savunmuştu. Oy sayımının yanında seçmenlerin oylarını doğrudan bilgisayarla kullanmaları halinde seçmenin mührü yanlış basması vb gibi oyların geçersiz sayılmasına neden olan kimi sorunlar da oradan kalkacaktır.

Ne var ki, oy verme sürecinde kullanılacak makinelerin bu gibi beklentilere cevap verebilmeleri için ayrıntılı bir şekilde test edilmeleri, bakımının yapılması ve sandık kurullarının ve seçmenlerin onları doğru şekilde kullanabilmeleri için eğitilmeleri gereklidir. Buna ek olarak bilgisayar yazılımı ve donanımı ile ilgili sorunların yeni başka hatalara neden olabileceği de unutulmamalıdır.

Sahtekarlığın Saptaması ve Önlemesi

Seçimlerde otomatik sistemler kullanılarak bazı tür seçim sahtekarlıkları azaltılabilir. Oyların fiziksel olarak taşınması gereksiniminin ortadan kaldırılması ile bu sırada kaybolmaları, çalınmaları, tahrip ve tahrif edilmelerine engel olunabilir; bilgisayar ortamına aktarılmış seçmen kütükleri kullanılarak kaydolmaması gereken kişilerin ya da başkasının yerine oy kullanmaya çalışanların saptanmasıyla bundan kaynaklanan sahtekarlıklar önenebilir. Elbette, bilgisayarlı oy kullanma yeni sahtekarlık çeşitlerinin ortaya çıkmasına neden olacaktır. Bilgisayar dosyaları seçimler sırasında virüsler tarafından tahrip edilebilir, seçim sistemleri elektronik olarak saldırıya uğrayabilir. Buna ek olarak bütün kayıtlar bilgisayarın diskinde elektronik olarak tutulduğu için gözlemcilerin verilerin değiştirilip değiştirilmediğini anlamaları da çok zor hale gelir. Bu yüzden bu tür teknolojik problemler için ek önlemler alınması gereklidir.

Seçim Süreçlerine Olan Kamu Güveninin Arttırılması

Eğer seçmenler teknolojiye güvenir ve sahtekarlığı önleyeceğine, sağlıklı ve dürüst seçimler yapılmasına olanak tanıyacağına inanırlarsa seçim süreçlerine daha fazla güven duyacaklardır. Aksine insanlar genelde teknolojiye güven duymuyorsa ya da seçimde kullanılan teknolojinin kullanılması zor gelirse ya da çeşitli nedenlerle başarısız olursa sadece otomasyona değil seçim süreçlerinin geneline duyulan güven de sarsılacaktır.

İleri Teknoloji Becerilerinin Gösterilmesi

Kimi ülkelerde seçimlerin bilgisayar kullanılarak yapılması yönetim ya da ülke için "ileri teknoloji" imajı vermek amacıyla istenmektedir. Bu, tek başına otomasyona geçmek için yeterli bir motivasyon değildir. Ancak, başka ek motivasyonlar da olursa, bu motivasyon kaynak ayrılmasının kolaylaştırması bakımından yararlı olabilir.

Seçim Sistemleri İçin Ölçütler

Seçim sistemlerinin otomasyonuna karar verildikten sonra tasarlanacak sistemlerin adil bir seçim ortamı yaratması için bazı ölçütlere uyması gerekmektedir (IPI 2001:11). Bu ölçütler aşağıda verilmiştir:

- **Yeterlilik ve teyit:** Sadece oy kullanma hakkı olanlar oy kullanabilmelidirler,
- **Teklilik:** Hiçbir seçmen bir defadan fazla oy kullanmamalıdır,
- **Doğruluk:** Seçim sistemi oyları doğru bir şekilde kayıt etmelidir,
- **Bütünlük:** Oylar tespit edilmeden değiştirilememeli, taklit edilememeli ya da silinememelidir,
- **Doğrulanabilme ve denetlenebilme:** Oyların sayımında bütün kullanılan oyların doğru şekilde sayıldıklarını sağlamak mümkün olmalı ve güvenilir, gerçekliği gösterilebilir sayım kayıtları tutulmalıdır,
- **Güvenilirlik:** Seçim sistemleri birden fazla arıza durumunda örneğin oy kullanma makinelerinin arızalanması ve/veya

internet bağlantısının tamamen kesilmesi durumunda da oy kaybetmeden çalışabilir olmalıdır,

- **Gizlilik ve baskı altına alınmanın önlenmesi:** Hiç kimse herhangi bir kimsenin nasıl oy kullandığını belirleyememeli ve oy kullananlar da nasıl oy kullandıklarını ispat edememelidirler (oy satılmasını ya da baskıyı kolaylaştırmamak için)
- **Esneklik:** Seçimde kullanılan cihazlar değişik oy formlarının örneğın (adayların adının yazılması, anket soruları gibi) kullanılmasına izin vermelidir, değişik standart platformlar ve teknolojilerle uyumlu olmalı ve özürllülere erişim olanağı tanımalıdır,
- **Kolaylık:** Seçmenler oylarını mümkün olan en az sayıda cihaz kullanarak ve özel bir beceri gereksimi olmadan hızla kullanabilmelidirler;
- **Tasdiklenebilme:** Seçim sistemleri seçim görevlileri tarafından gerekli ölçütleri sağladıklarının saptanması için test edilebilir olmalıdır;
- **Saydamlık:** Oy kullananlar oy kullanma süreci hakkında genel bilgiye ve anlayışa sahip olmalıdırlar;
- **Kabul edilebilir maliyet.** Seçim sistemleri etkin ve kabul edilebilir harcama ile alınabilmelidir.

Sosyal Konular

Seçimlerde bilgisayar kullanılması internet üzerinden oy vermeyi de akla getirmektedir (Hoffman ve Cranor 2001:69; California 2000; IPI 2001:6). Geleneksel yöntemlerin yerini alması düşünülen bu yöntemin eskiden var olan sorunlara çözüm getirip

getiremeyeceği (Mohen ve Glidden 2001:72) ve yeni sorunlara neden olup olmayacağı da irdelenmelidir. Bu tür sistemlerin doğası gereği hem sosyal hem de teknik açılardan değerlendirilmesi gereklidir. Bu makalede inceleme özellikle sosyal konular açısından yapılmıştır.

Seçmen Katılımı

Bir çok ülkede seçimlere katılımın düşüklüğü önemli bir sorundur. ABD'de 2000 yılı başkanlık seçimlerinde seçmenlerin ancak yarısının oy kullanması üzerine katılımı artırma önerileri arasında internet üzerinden oy kullanma da yer almıştır. Bu yöntemin gençler, yaşlılar, özürülüler ve ülke dışında yaşayanlar arasında artışa neden olacağı savunulmuştur. Oy kullanmanın önündeki iki engel olan kolaylık ve hareketlilik kalkınca bu faydanın sağlanması beklenmektedir. Bir çok sosyal bilimci ise bunun boş bir beklenti olduğunu savunmaktadırlar. Daha önce gerçekleştirilen bir çok kolaylık sağlayıcı yöntemin katılımda çok az ya da hiçbir etkisi olmamıştır. Seçmenler giderek oy vermenin yararlarına daha az inanır hale gelmişlerdir. Araştırmalar bilgi, motivasyon ve hareketliliğin oy verme katılımını kolaylıktan daha fazla etkilediğini göstermektedir. İnternet üzerinden yapılan bazı özel ve parti içi oylamalarda katılımda artış gözlenmiştir (IPI 2001:24). İnternet'in oy kullanma üzerindeki etkisi üstünde bir kaç olasılık tartışılmaktadır:

- İnternet'in özellikle genç seçmenler arasında kolaylık, çekicilik ve alışkanlık nedeniyle sürekli oy verme eğiliminde artışa neden olması beklenmektedir.

- Diğer bir olasılık ise internet üzerinden oylama ortamının çekiciliği ve oluşan kamuoyu ilgisi nedeniyle katılımda artış olmasıdır.
Ancak oy kullanmanın arkasındaki tek güdü yenilik olursa bu etkinin zamanla azalması kaçınılmazdır. Ayrıca internet üzerinden oy kullanmaya karşı bazı gerçekten meydana gelecek ya da gelmesi olası aksaklıklar nedeniyle seçmenler arasında bir güvensizlik oluşursa bu seçimlerin genelinin geçerliliği üstüne de gölge düşürebilecektir.
- Oy vermenin çok kolay hale getirilmesiyle ortaya çıkabilecek başka bir sorun da seçmenlerin hiç düşünmeden ani bir kararla oy kullanmalarıdır. Bunun demokratik süreçleri nasıl etkileyeceğinin ayrıca araştırılması gereklidir.
- Uzaktan oy kullanmakla seçim merkezlerindeki uçları kullanarak oy kullanmak arasındaki farklar da katılımı değişik ölçüde etkileyecektir.

Seçmen Erişimi

İnternet erişimine sahip kitleler bugün için toplumun küçük bir kesimini oluşturmaktadır. Ülkemizdeki bilgisayar olan haneler %12.3, bilgisayar sahipliğine bağlı olmadan bilgisayar kullanımı ise %17 civarındadır (TÜBİTAK 2001:34). İnternet erişimi olanların oranı ise %16 civarındadır (TNS 2001). Eğer gerekli erişim eşitliği hem uç hem de eğitim anlamında sağlanamazsa toplumun bazı kesimleri oy kullanamaz dolayısıyla demokratik sürece katılamaz hale gelebilirler (Phillips ve von Spakovsky 2001:76) .

Seçim Süreci

İnternet üzerinden oy kullanma seçimlerin yapılışını özellikle oy kullanma işlemlerinin ve oy sayımının gözetiminin yapılış şeklini temelden değiştirecektir. Olası ilk değişikliklerden birisi seçimin belirli bir günde belirli saatler arasında yapılması yerine daha geniş bir zaman diliminde yapılabilir hale gelmesidir. Bu sayede internet üzerinden yapılabilecek saldırılar ya da teknik aksaklıklardan etkilenme olasılığı da azalacaktır. Ayrıca oy satılması ya da baskı altında oy kullanılmasına karşı önlemler alınması da mümkün hale gelecektir.

Oyların sayılmasının hiç bir kuşkuya yer bırakmadan ve hızla yapılması da seçmenlerin gözünde çok önemli bir unsurdur. Bugünkü yöntemde oy sayımı sandık kurulları tarafından ve açık olarak yapılmaktadır. Ancak bilgisayarlı sistemlerde sayımın saydam olmaması bir sorundur. Yasalarla sayım işleminin başlatılması belirli bir yöntemle bağlansa bile yazılım ve donanım hataları oluştuğunda bu sandık kurulları tarafından değil teknik uzmanlar tarafından giderilebilecektir. Bu kişilerin yapacakları müdahalelerin seçim sonuçlarını etkilemeyeceğinden emin olunması gereklidir. Bu durumda kamunun seçime duyacağı güvenin herkes tarafından anlaşılır ve kolayca denetlenebilir, saydam bir süreçten değil de bir grup uzmanın güvenilirliğinden kaynaklanması beklenecektir.

Bir itiraz halinde yeniden sayımın nasıl yapılacağı da ayrı bir konudur. Sistemin bir tuşuna basıp yeniden aynı cevabın elde edilmesi yeterli olmayacaktır. Bu durumda elle sayılabilecek fiziksel oy pusulalarına gerek duyulacaktır. Bugün kullanımda olan bazı bilgisayarlı sistemler kullanılan oyları ayrıca bir kağıda basmakta ve

yeniden sayım bunlar üzerinden yapılmaktadır. Ancak bunun yeterli olup olmayacağı da tartışmaya açık bir konudur.

Bunun yanında seçmenlerin ve sandık kurullarının eğitilmesi, seçim yerlerinin hazırlanması, oy pusulalarının üretilmesi ve oy kullanma cihazlarının depolanması ve taşınması da yasalarla yeniden belirlenmesi gereken hususlar arasında yer almaktadır.

Seçmenin Bilgilendirilmesi

İnternet'in seçmenlerin bilgilendirilmesi için bir çok kaynağa erişim olanağı sağlaması nedeniyle seçim sürecine ayrı bir katkısı olacağı savunulmaktadır. Ancak çok sayıda ve herhangi bir süzgeçten geçmeden yayın yapma imkanı, ortalıkta birbiriyle çelişkili ve hangisinin doğru olduğunu kestirmenin çok zor olduğu bir çok bilginin yayılmasına neden olacaktır ki bu da aksine seçmenlerin işini zorlaştıracaktır.

Doğrudan ve Temsili Demokrasi

İnternet üzerinden oy kullanmanın uzun vadede vatandaşların hükümetin aldığı kararları doğrudan etkilemesini kolaylaştıracağı bazı araştırmacılar tarafından savunulmaktadır. Ancak doğrudan demokrasi ve temsili demokrasinin yararları ve zararları tartışmaları burada da önem kazanmaktadır.

Yasal Durum

298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun mühür ve oy pusulasına dayanan bir oy kullanma sürecini düzenlemektedir. İnternet üzerinden oy kullanmanın getireceği yeni konuları kapsayacak yasal

değişikliklerin bir çok boyutu olacaktır. İnternet üzerinden oy kullanma yeni tür sahtekarlıkların ve seçmenleri kandırmaya yönelik uygulamaların ortaya çıkmasına neden olacaktır. Ayrıca internetin uluslararası bir ağ olması nedeniyle sahtekarlıkların ve sağırdırların sınırlar ötesinden yapılabilmesi olasılığı da yasal durumu daha karmaşık hale getirmektedir.

Seçmen Yazımı

Kimin oy kullanacağını kuşkuya yer bırakmadan kaydedildiği seçmen kütükleri geçerliliği tartışma yaratmayacak bir seçim için gerekli koşulların başında gelmektedir. Ülkemizde yıllardır bu konuda sıkıntılar çekilmektedir. İnternet'in seçmen yazımına nasıl bir etkisi olacağı şu anda tartışılmaktadır. İnternet üzerinden kendini kaydettirme sahte seçmenler yaratma olasılığı nedeniyle çok dikkatle yapılmalıdır. Burada kendini yazdıran seçmenin hiç bir kuşkuya yer bırakmadan kimliğini ispat edebilmesi gereklidir. Bu, biometrik tanıma sistemleri kullanılarak yapılabilir. Ancak bunun için de bununla ilgili veritabanlarının üretilmesi gerekmektedir. İnternetin beklenen yararı seçmen kütüklerinin seçmenlerin yer değiştirmelerinden kaynaklanan güncelleme işlemlerinin daha sağlıklı yapılabilmesine olanak tanımasıdır.

Sonuç

Geleneksel oy verme sistemi yerine bilgisayarlı ve özellikle internet üzerinden oy kullanmanın bir çok olası yararı görülmekle birlikte tamamen uzaktan oy kullanmaya dayanan sistemler hem

teknolojik sorunların giderilememiş olması nedeniyle hem de halen ülkemizdeki hanelerde bilgisayar kullanımının ve internet erişimi oranının çok düşük olduğu düşünüldüğünde henüz kullanılmaya hazır değildir. Ancak, seçim merkezlerinde kurulacak bilgisayarlı oy verme sistemleri bu makalede değinilen sosyal ve teknik konular da göz önüne alınarak yapılacak iyi bir planlama ile etkin olarak bir seçimde kullanılabilir ve demokrasiye katkıda bulunabilir.

Kaynakça

- California Internet Voting Task Force (California Secretary of State), (2000). *A Report on the Feasibility of Internet Voting* (Jan. 2000); <http://www.ss.ca.gov/executive/ivote/>.
- CRANOR, L. F. ve S. DARNOLF, S. (2001), "Election Automation-Motivations", ACE Project. <http://www.aceproject.org/main/english/em/emf01.htm>.
- HOFFMAN, L. J ve CRANOR, L.. (2001) "Internet Voting For Public Officials," *Communications Of The ACM* ,Cilt. 44, Sayı 1: 69-71.
- IPI (2001), "Report Of The National Workshop On Internet Voting: Issues And Research Agenda", Internet Policy Institute.
- KALAFAT, H. (1999) "Seçim ertesi kaçınılmaz düşünceler", *Hürriyet Gazetesi*, 24 Nisan 1999.
- MOHEN, J. ve GLIDDEN, J. (2001), "The case for Internet Voting," *Communications of The ACM*, Cilt: 44, Sayı 1:72.

1 Bu tür sistemlerde özel bilgisayar yazılımı ve donanım kullanılarak parmak izi, göz bebeği gibi kişiye özgü özellikler incelenerek kişilerin söz konusu işlem için yetkili olup olmadıkları belirlenir.

- PHILLIPS, D. M. ve von SPAKOVSKY, H. A. (2001), "Gauging the Risks of Internet elections," Communications Of The ACM January, Cilt 44, Sayı 1: 73.
- SALTMAN, R. G., (1998) "Adopting Computerized Voting in Developing Countries: Comparisons with the US Experience,"CPSR Newsletter, Cilt 16, Sayı 1:13-16.
- TNS (2001), "Government Online Study 2001", <http://www.tnsfres.com/gostudy/index.cfm>.
- TÜBİTAK (2001), "Bilgi Teknolojileri Yaygınlık ve Kullanım Araştırması 2000", TÜBİTAK-BİLTEN.

